

BIJLAGE: Eerste bevindingen Wet inburgering 2021

Ter aanvulling op brief VWN t.b.v. commissiedebat Inburgering en integratie van 13 april 2023

INBURGERING

Ontzorgen

Signalen uit de uitvoering (van o.a. gemeenten en VluchtelingenWerk) maken al langer duidelijk dat het ontzorgen in de huidige vorm vrijwel onuitvoerbaar is. Al sinds de zomer 2022 hebben we hiervoor gewaarschuwd en ook gemeenten hebben aangedrongen op aanpassing van het beleid. In de huidige vorm zorgt het ontzorgen namelijk voor onnodig veel stress, vergroot het financiële problemen van statushouders en is de uitvoering zeer complex en tijdrovend. Veel gemeenten zijn daarom met het ontzorgen gestopt of er niet eens aan begonnen. Belangrijke redenen voor de problemen zijn de belastingtoeslagen die achteraf (maanden na huisvesting) worden uitbetaald in combinatie met het (te) krappe budget.

We zien grote verschillen in het ontzorgen door gemeenten. Sommigen verzinnen de meeste vreemde oplossingen. Zo ontvangen statushouders soms pas maanden na huisvesting hun eerste leefgeld en zijn er gemeenten die de vergoeding voor de inrichting van de eerste woning (bijzondere bijstand) gebruiken als leefgeld ter overbrugging van de eerste maanden. Of gemeenten kunnen het budget niet sluitend krijgen en betalen daarom slechts een deel van de wettelijk voorgeschreven vaste lasten. In dat geval moeten statushouders de energiekosten of premie zorgverzekering zelf betalen, maar hoe ze dat moeten doen zien deze gemeenten blijkbaar niet als hun verantwoordelijkheid. Soms ook resulteert het ontzorgen in (onterechte) betalingsherinneringen, aanmaningen van instanties en soms zelfs boetes. We hebben voorbeelden van gemeenten waar onze vrijwilligers circa 80% van hun tijd besteden aan contact met de kredietbank en waar het ontzorgen desondanks tot veel problemen leidt. Ook na afloop van het ontzorgen en het overdragen van alle betalingen (incasso's) aan de statushouder vergt opnieuw veel extra inzet. Zonder een aanbod voor financiële redzaamheid heeft het ontzorgen geen enkele zin, maar toch zijn er gemeenten die niet in een dergelijk aanbod voorzien.

Wet inburgering 2021

Het maatschappelijke doel van het nieuwe inburgeringswet is als volgt geformuleerd:

“Alle inburgeringsplichtigen doen snel en volwaardig mee in de Nederlandse maatschappij, liefst via betaald werk.”

Daarnaast kent de wet de vijf hierna genoemde subdoelen¹ welke we zullen toetsen aan de hand van onze eerste ervaringen met de nieuwe wet.

1. Tijdigheid:

“Om ervoor te zorgen dat inburgeringsplichtigen vanaf het begin kunnen deelnemen aan de Nederlandse samenleving, is het belangrijk dat zij zo snel mogelijk beginnen met de inburgering.”

Na de trage asielpprocedure moeten statushouders ook nog lang wachten op woonruimte in een gemeente. De noodzaak is daarom groot om deze wachttijd (in alle fasen van verblijf) zo goed mogelijk te benutten en asielzoekers en statushouders zo vroeg mogelijk een aanbod te doen. Een aanbod waarmee zij hun competenties op peil kunnen houden en/of verder kunnen ontwikkelen door m.n. Nederlandse taallessen en activiteiten gericht op participatie, zoals vrijwilligersactiviteiten of betaald werk. Hier valt nog veel winst te behalen, want gemeenten starten zelden in de opvang met de inburgering van de hen toegewezen statushouders. Tegelijkertijd is ook het bestaande aanbod van activiteiten in de opvang volstrekt ontoereikend. Van de huidige asielzoekers is bekend dat het overgrote deel kans maakt op een verblijfsvergunning, maar ook 'kansrijken' kunnen slechts beperkt deelnemen aan taallessen: beperkt in zowel het aantal uren (24 uur) als het aantal opvanglocaties met een professioneel aanbod (alleen op procesopvanglocaties). Ook voor statushouders is het aanbod voor-inburgering te beperkt en niet passend bij de huidige wachttijd (modules van 14 weken). Daarnaast wordt het door de verschillende (crisis-/nood-)opvangvoorzieningen waar ook statushouders verblijven, op te weinig locaties aangeboden. Terwijl er op grond van artikel 10 van de Wet inburgering 2021 een aanbodplicht bestaat.

Tijdens de begrotingsbehandeling is dankzij [een motie](#) het minimale aanbod voor 'kansrijke' asielzoekers voorlopig gered. Ook is [een motie](#) aangenomen waarin wordt gepleit voor uitbreiding van het aanbod voor-inburgering, maar tot op heden zien we hierin geen verbetering. Tevens is [een motie](#)

¹ Zie de [Memorie van Toelichting](#) bij het wetsvoorstel onder 1.3.1 'Beleids-theorie'.

aangenomen waarmee de 'meedoenbalies' van het COA vooralsnog kunnen blijven bestaan, maar deze bevinden zich op slechts 38 opvanglocaties.

2. Snelheid:

“Om ervoor te zorgen dat inburgeringsplichtigen snel kunnen deelnemen aan de Nederlandse samenleving, is het belangrijk dat zij binnen de inburgeringstermijn, maar liefst sneller, voldoen aan de inburgeringsplicht.”

Doordat veel taalscholen kampen met wachtlijsten als gevolg van een docententekort of juist wachten op voldoende cursisten voor het starten van een klas, kan men na huisvesting in een gemeente vaak pas na maanden (vaak oplopend tot 6 maanden) starten met de inburgeringscursus. Ook een gebrek aan kinderopvangplaatsen betekent vaak een extra vertraging van de inburgering; de wachttijd bedraagt soms meer dan 6 maanden.

3. Maatwerk:

“Om te zorgen dat inburgeringsplichtigen volwaardig kunnen deelnemen aan de Nederlandse samenleving, is het belangrijk dat het inburgeringsaanbod aansluit bij hun startpositie en ontwikkelmogelijkheden.”

Van een overdracht met het COA is vaak geen sprake of deze is zeer summier. Sommige gemeenten houden onvoldoende rekening met alle activiteiten in een huishouden (inburgering, (vrijwilligers-)werk, kinderopvang, schooltijden) of met de bereikbaarheid met het OV. In hoeverre de inburgeraar inspraak heeft in de leerroute (het PIP), er rekening wordt gehouden met persoonlijke omstandigheden en er begrijpelijke voorlichting wordt gegeven, hangt sterk af van de individuele medewerker van een gemeente. Bij de indeling van lesgroepen is maatwerk soms niet mogelijk vanwege het docententekort en het voor het eerst opstarten van de cursussen. Voor de leerroutes zijn bovendien veel minder aanbieders ingekocht dan onder de vorige wet, met als gevolg grotere afstanden waardoor statushouders soms hoge reiskosten maken voor inburgering. Niet alle gemeenten zijn echter bereid deze te compenseren. De periode dat statushouders in aanmerking komen voor maatschappelijke begeleiding laat eveneens grote verschillen zien tussen gemeenten.

4. Dualiteit:

“Om ervoor te zorgen dat inburgeringsplichtigen volwaardig kunnen deelnemen aan de Nederlandse samenleving, is het belangrijk dat het leren van de Nederlandse taal gecombineerd wordt met activiteiten gericht op deelname aan het dagelijkse leven.”

In nog maar weinig gemeenten wordt de inburgering gecombineerd met praktijkervaring. Gemeenten (ook grote) hebben hier nog nauwelijks afspraken over gemaakt, terwijl het duale aspect een van de speerpunten van de nieuwe inburgeringswet is.

5. Kwaliteit:

“Om de hiervoor genoemde uitgangspunten te bereiken, is het belangrijk dat er een divers en kwalitatief hoogwaardig inburgeringsaanbod beschikbaar is. Daarom zijn gemeenten in het nieuwe inburgeringsstelsel verantwoordelijk voor de inkoop en kwaliteit (van een deel) van het inburgeringsaanbod.”

Soms is de uitslag van de leerbaarheidstoets veel lager dan nodig, is men de westerse manier van toetsen niet gewend of is men niet digitaal vaardig.

De onderwijsroute is nog steeds niet overal ingekocht of gestart. Sommige gemeenten proberen het aanbod voor jongeren achteraf te repareren door -naast de (2 of 3) ingekochte reguliere leerroutes- nog een vierde route in te kopen, die beter past bij deze groep.